

แนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานีขนส่งมวลชนที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ

The impact of public transport development

ชัยพฤกษ์ ศุภรัตน์* ณัฐภูมิ ปริยวนิตย์**

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน ระบบขนส่งมวลชน เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเมืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็น ศูนย์กลางระดับภาค รูปแบบการพัฒนาเมืองมักจะส่งผลกระทบต่อเชิงบวก และเชิงลบ ทั้งในแง่สภาพแวดล้อม การใช้ประโยชน์ ที่ดิน ราคาที่ดิน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม รวมถึงผู้คนที่อาศัยอยู่รอบๆ สถานีขนส่งมวลชน หรือผู้คนที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามแรงดึงดูดของการพัฒนา ที่ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเดินทาง

บทความทางวิชาการนี้ ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบ ของสถานีขนส่งมวลชน ที่มีผล ต่อชุมชนโดยรอบ อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานีขนส่งมวลชนที่มีผลต่อชุมชน โดยรอบ ผลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมจะเป็นกรอบแนวทางการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่ ซึ่งจำเป็นต่อการออกแบบและดำเนินการวิจัย ในหัวข้อดังกล่าว

การทบทวนวรรณกรรม ชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้น มีทั้งที่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น ชุมชนมีความสะดวก มี ทางเลือกในการเดินทางมากขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น การศึกษาดีขึ้น เป็นเหตุมาจากการมีสถานี ที่มาพร้อมกับการพัฒนา และที่เป็นไปใน ทิศทางที่แย่ลง เช่น ชุมชนแออัดขึ้น การจราจรติดขัดคับคั่ง ขาดความเป็นส่วนตัว ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการ วางแผนการใช้ ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับการพัฒนา พร้อมทั้งกำหนดแนวทางแผนผังการพัฒนา เพื่อควบคุมการขยายตัวของชุมชนที่เกิดขึ้น ในอนาคต

ABSTRACT

Public transportation has held a key role in city development. The impact of its development is not always beneficial. As past researches show, many projects have negative side effects such as environment degradation, high land price, community displacement and changing livelihood.

The paper is a literature review which is a part of an academic research ‘the impact of public transport development’. It reviews theories and academic materials that related to the topic with a particular interest on the impacts of the public transport projects on the community and environment. The outcome is which an analytical framework for the research is based on.

The paper clearly shows that the impacts of the public transport projects are both positive and negative. While the new transport developments provide new accessibility which offers more conveniences and greater choices of transport modes to people as well as drive economy and deliver many social benefits, it also affects the area negatively, such as increasing traffic jam and lack of privacy. Therefore, Lands in the area should be manage precisely with care by cooperating with urban design to be able to cope with the growth of the settlement.

คำสำคัญ : แนวทางการศึกษาผลกระทบ สถานีขนส่งมวลชน

Key Words : Guidelines impact study, Transit station

* นักศึกษา หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม มหาลัยศิลปากร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หัวหน้าภาควิชาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม มหาลัยศิลปากร

บทนำ

ในปัจจุบัน ระบบขนส่งมวลชน เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศไทย จากการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ทำให้ผู้คนอพยพเข้าสู่กรุงเทพฯ และกลุ่มจังหวัดหัวเมืองมากขึ้น เพื่อแสวงหาทางเลือกในการประกอบอาชีพ จึงเป็นเหตุให้จังหวัดหัวเมืองมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการขยายตัวออกไปตามถนนสายสำคัญ บริเวณใจกลางเมืองมีความหนาแน่นของประชากรมากขึ้น เป็นศูนย์กลางสถานราชการ สำนักงาน กิจกรรมการลงทุนทางเศรษฐกิจจอส่งหาทรัพยากร ส่งผลให้ระบบขนส่งมวลชนได้รับการพัฒนามากขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง เช่น การก่อสร้างสถานีขนส่งมวลชนระบบรางทั้งลอยฟ้า ใต้ดิน ก่อสร้างสถานีขนส่ง รวมถึงโครงการก่อสร้างสถานีรถไฟความเร็วสูงที่เดินทางระหว่างจังหวัด เพื่อรองรับการเติบโตของเมือง โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางระดับภาค จะมีโครงการ และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบขนส่ง รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานจากทางภาครัฐคอยสนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพของระบบขนส่งมวลชน เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ และยกระดับคุณภาพชีวิต

ในรูปแบบของวิธีการพัฒนาเมือง จะนำมาซึ่งผลดี และผลเสียที่ส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวก และเชิงลบ อาทิ การมีสถานีขนส่งแห่งใหม่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น ได้รับผลกระทบโดยตรง เนื่องจากมีผู้คนมากมายที่เข้ามาใช้งานตัวสถานี และมีผู้เดินทางผ่านมากขึ้น รวมถึงผู้ที่เข้ามาประกอบอาชีพ หรืออพยพมาตั้งถิ่นฐานรอบตัวสถานี ซึ่งกระทบต่อสภาพแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน ราคาที่ดิน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ทั้งทางตรง และ ทางอ้อม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาผลกระทบเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนา

ผลกระทบ (Impact) ที่กล่าวถึงนั้น โดยทั่วไป จะหมายถึงผลของการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงใน สิ่งแวดล้อม โดยผลกระทบดังกล่าว อาจจำแนกออกตามประเภท ขนาด และ ระยะเวลาได้ดังนี้ ประเภทของผลกระทบ ได้แก่ การสูญเสียทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียงานที่ดินทำกิน มูลค่าบ้านและทรัพย์สินลดลง ความสูญเสียบริการทางสังคม และความสูญเสียเกี่ยวกับวิถีดำเนินชีวิต ขนาดของผลกระทบจะมีตั้งแต่ระดับที่

น้อยถึงมาก และระยะเวลาของผลกระทบก็มีทั้งระยะสั้น และระยะยาว (ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ, 2542)

ผลกระทบ หมายถึงผลที่ตามมาจากผลงานหรือผลผลิตหรือผลประโยชน์ในระดับประถม (Primary Effects) ของ แผนหรือโครงการผลกระทบ อาจเป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผลกระทบเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เสมอด้วยเหตุผล หลายประการโดยทั่วไป แล้วผลกระทบที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแผนและโครงการ และผลอันนี้ จะมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อไปได้อีกระดับหนึ่ง หรือหลายระดับได้ เป็นกรณีๆ ผลกระทบคือผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและ อนาคต เป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมาย หรือ กระทบต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (อนันต์เกตุวงศ์, 2539) ผลกระทบแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหาอาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านการบริหารด้านสิ่งแวดล้อม และกายภาพ เช่นผลกระทบจากการดำเนิน นโยบายสร้างเขื่อนทำให้คนเป็นโรคพยาธิซึ่งไม่เคยเป็นมาก่อน มากขึ้น

2) การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความ เป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) เราอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย (Objective Impact) ซึ่งได้แก่ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคน เช่น การดำเนินนโยบายคุมกำเนิด และอีกประการหนึ่งคือผลกระทบเชิงอัตวิสัย (Subjective Impact) ได้แก่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของคน เช่น การดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของโสเภณีทำให้คนไทยเป็นอันมาก รู้สึกอับอายต่างชาติ

3) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบอาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบโดยตรง (Direction Impact) และผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact)

4) การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบอาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบในเชิงบวก

(Positive Impact) หมายถึง ผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและผลกระทบในเชิงลบ (Negative Impact) ได้แก่ผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนา

5) การแบ่งผลกระทบตามช่วงเวลา (Time) ที่เกิดขึ้นจะสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือผลกระทบในระยะสั้น (Short Run Impact) ส่วนอีกประเภทหนึ่งได้แก่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในอนาคต (Future Run Impact) หรือผลกระทบในระยะยาว (Long Run Impact)

6) การแบ่งผลกระทบตามขอบเขตที่เกิดขึ้น (Scope) สามารถแบ่งออกได้เป็นผลกระทบที่มีผลในวงกว้างและผลกระทบที่มีผลในวงแคบ (วันชัย วัฒนศิริ, 2546)

สรุปได้ว่า ผลกระทบ เป็นผลที่เกิดขึ้นหลังจากการกระทำ ที่ได้ลงมือทำไปแล้ว และจะกระทบต่อเนื่องไปเรื่อยๆ สามารถเกิดได้ทั้งทางบวกและทางลบพร้อมกัน เช่น ประชากรมากขึ้น ส่งผลกระทบให้เมืองจะต้องมีการพัฒนา เมื่อเมืองมีการพัฒนาก็จะส่งผลกระทบให้ต้องทำโครงสร้างพื้นฐานรองรับ เมื่อมีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ คนก็จะอพยพไปตั้งถิ่นฐานตามไปแบบนี้เรื่อยๆ ส่งผลให้พื้นที่สีเขียวในบริเวณนั้น ลดน้อยลง

บทความทางวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานียชนสงฆฆวมลชนที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ และสังเคราะห์วรรณกรรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง และสรุปเพื่ออภิปรายผลการศึกษา ตามวัตถุประสงค์ของการทบทวนวรรณกรรม การทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปต่อยอดการออกแบบการวิจัย หรือการพัฒนางานวิจัย ให้มีความแตกต่าง และเป็นประโยชน์ในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการทบทวนวรรณกรรมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานียชนสงฆฆวมลชนที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ โดยจะนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกิดขึ้น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ห้องสมุด วิทยุ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานียชนสงฆฆวมลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ ตลอดจนการค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ที่มีผู้รวบรวมไว้ และนำมาเสนอผลในเชิงวิเคราะห์ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมมี 2 ลักษณะคือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) จากแหล่งที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้แล้ว แต่ยังไม่ได้เผยแพร่เป็นรายงาน และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากเอกสาร วิทยานิพนธ์ รายงาน หรือหนังสือ ซึ่งได้ตีพิมพ์ไว้แล้ว เช่น วารสาร บทความ และสิ่งตีพิมพ์

วิธีการศึกษาจะเริ่มจากการค้นคว้าเอกสาร และกำหนดกรอบข้อมูล ให้สอดคล้องกับประเด็นของเนื้อหา ที่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้น นำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหา นำผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ มาใช้ในการสรุปผลการศึกษา และอภิปรายผล

กรอบวิธีการศึกษา

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานียชนสงฆฆวมลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ โดยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม ในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 งานวิจัย ที่มีรูปแบบและลักษณะเป็นการศึกษาแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานียชนสงฆฆวมลชน ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายการเดินทางทางบก ที่มีผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบตัวสถานี เป็นเกณฑ์ในการเลือกหัวข้อที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรม

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีนัยยะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานียชนสงฆฆวมลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ด้วยตารางจากการทบทวนวรรณกรรม

3. สรุปผลการวิจัย ที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานียชนสงฆฆวมลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาในการรวบรวมข้อมูล เอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย ได้แบ่งประเด็นศึกษา ออกเป็น 5 ส่วนหลัก ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์ ได้แก่ วิธีการดำเนินการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย ตัวแปรที่ใช้สำหรับการศึกษา และผลการศึกษาที่ได้ในตารางการสังเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางสังเคราะห์เพื่อการทบทวนวรรณกรรม

หัวข้อ/ชื่อผู้แต่ง	วิธีการดำเนินการวิจัย	กลุ่มตัวอย่างวิธีการสุ่มและประชากรในการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย	ตัวแปรที่ใช้สำหรับการศึกษา	ผลการศึกษาที่ได้
1.อิทธิพลของสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพมหานคร (จตุจักร) ที่มีต่อชุมชน และบริเวณพื้นที่โดยรอบ (สมบัติ พรหม-สุวรรณ , 2554)	เป็นการวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการสำรวจ และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงสถิติ ด้วยโปรแกรม Excell	- เป็นพื้นที่ ที่มีขนาดใหญ่ จึงคัดเลือกชุมชน 4 ชุมชน - ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยสุ่มตาม การแบ่งกลุ่มของชุมชนทั้ง 4 - ประชากรในการวิจัย 3,119 คน เมื่อคำนวณจะได้กลุ่มตัวอย่าง 257 ตัวอย่าง จำนวนที่นำมาวิเคราะห์จริง 264 ตัวอย่าง	1.แบบสอบถาม 2.การสัมภาษณ์	ตัวแปรต้น คือ อิทธิพลของสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพมหานคร (จตุจักร) ตัวแปรตาม คือ การเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต ในระดับครัวเรือน ของชุมชนโดยรอบสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพมหานคร (จตุจักร)	- หลังจากมีสถานีขนส่ง มีผลกระทบเชิงบวกที่ดีขึ้น ระดับการศึกษาสูงขึ้น - ประชากรบางส่วนเมื่อก่อนทำอาชีพรับจ้าง และ เกษตรกรรม หลังจากมีสถานีขนส่ง ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นอาชีพค้าขาย - ระดับรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น สรุปได้ว่าชุมชนได้รับผลประโยชน์

ที่มา : จากการสังเคราะห์โดยผู้เขียนบทความ

ตารางที่ 2 ตารางสังเคราะห์เพื่อการทบทวน

วรรณกรรม

หัวข้อ/ชื่อผู้แต่ง	วิธีการดำเนินการวิจัย	กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่ม และประชากรในการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้สำหรับการ	ตัวแปรที่ใช้สำหรับการศึกษา	ผลการศึกษาที่ได้
2. แนวโน้มผลกระทบต่อการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลศึกษา ชุมชนที่พักอาศัยบริเวณรอบสถานีรถไฟฟ้ารังสิต (นิธินันท์ ทองดี, 2551)	เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการสำรวจ และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ที่เชื่อมโยงทฤษฎีด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS	- ครั้วเรือนที่อยู่ในเขตชุมชนรัตนโกสินทร์ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มตามระยะการเดินทางจากที่พักอาศัย ถึงตัวสถานี - ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง - ประชากรในการวิจัย 405 ครั้วเรือน เมื่อคำนวณจะได้กลุ่มตัวอย่าง 80 ครั้วเรือน จำนวนที่นำมาวิเคราะห์จริง 80 ครั้วเรือน	1.แบบสอบถาม 2.การสังเกต - การณ์	ตัวแปรต้น คือ ระยะทาง และ ลักษณะประชากร ตัวแปรตามคือ พฤติกรรมการเดินทาง ตัวแปรควบคุม คือ รายได้ของประชากร กำหนดให้มีความใกล้เคียงกัน	เมื่อมีสถานีรถไฟฟ้าผ่าน จะส่งผลให้ประชากรทั้งหมด จะใช้รถไฟฟ้าแทนการใช้รถยนต์ส่วนตัว โดยจะขึ้นอยู่กับ ระยะทาง วัตถุประสงค์ และ ความถี่ในการเดินทาง ส่วนด้านการเดินทางพบว่าพื้นที่ทั้ง 3 มีลักษณะทางกายภาพในการเดินทาง ใกล้เคียงกัน จะต่างกัน เพียงระยะทางในการเดินทาง

ที่มา : จากการสังเคราะห์โดยผู้เขียนบทความ

ตารางที่ 3 ตารางสังเคราะห์เพื่อการทบทวน

วรรณกรรม

หัวข้อ/ชื่อผู้แต่ง	วิธีการดำเนินการวิจัย	กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่ม	เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย	ตัวแปรที่ใช้สำหรับการศึกษา	ผลการศึกษาที่ได้
3.ผลกระทบของสถานีรถไฟฟ้่าใต้ดินบางซื่อที่มีต่อชุมชนและพื้นที่โดยรอบ (วลีพร พจนะวาทิ, 2549)	เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการสำรวจและนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ เรียบเรียงข้อมูล และจัดแยกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS	-แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1.กลุ่มผู้โดยสารรถไฟฟ้่าที่สถานี 2.กลุ่มที่เป็นผู้อาศัยในชุมชน - ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยจะสัมภาษณ์ระหว่างการเดินทาง - ประชากรในการวิจัย 5,992 คน เมื่อคำนวณจะได้กลุ่มตัวอย่าง 98 ตัวอย่าง จำนวนที่นำมาวิเคราะห์จริง 120 ตัวอย่าง	แบบสอบถาม ประกอบการสัมภาษณ์ (ได้จากการทำตารางเปรียบเทียบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา)	แบ่งเป็น ปฐมภูมิ และทุติยภูมิ 1.ข้อมูลทุติยภูมิตัวแปร ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่สิ่งก่อสร้างที่เพิ่มขึ้น พื้นที่ขออนุญาตปลูกสร้าง ปริมาณการจราจร รายได้ที่จัดเก็บได้ ราคาที่ดิน จำนวนประชากร จำนวนชุมชน จำนวนครัวเรือน 2.ข้อมูลปฐมภูมิ ตัวแปรได้แก่ กลุ่มผู้โดยสาร และกลุ่มที่เป็นผู้อาศัยในชุมชน	หลังจากมีสถานีผลกระทบเชิงบวก คือ ชุมชนพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีการเดินทางที่สะดวกสบาย เพิ่มทางเลือก เนื่องจากเมื่อก่อนจะต้องขึ้นรถประจำทางหลายต่อในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นผลทางตรง ส่วนผลทางอ้อม คือ สภาพถนน สภาพแวดล้อม ชุมชนดีขึ้น มีแสงสว่าง และมีความปลอดภัย ส่วนผลกระทบเชิงลบ คือ มีการสัญจรหนาแน่น บริเวณสถานีรบกวนความสงบของชุมชน

ที่มา : จากการสังเคราะห์โดยผู้เขียนบทความ

อภิปรายผล

หลังจากที่มีการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานีขนส่งมวลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบนั้น ส่วนใหญ่ มุ่งเน้นในการศึกษา ดังนี้

1.วิธีการดำเนินการวิจัย

จะเป็นได้ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเป็นได้ทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เรียกว่าการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ หาข้อมูลจากเอกสารอ้างอิง หรือเก็บข้อมูลลงพื้นที่สังเกต เก็บข้อมูลจริง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบวิเคราะห์ ด้วยวิธีการเรียงเรียงข้อมูลทางสถิติ เช่น โปรแกรม SPSS

2.กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการสุ่ม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พื้นที่โครงการมีลักษณะเป็นตัวสถานี จะอยู่ในพื้นที่ ที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง มีหลายชุมชนรอบๆ บริเวณสถานี การเลือกกลุ่มตัวอย่าง จะต้องสอดคล้องกับขอบเขตของพื้นที่ศึกษา จึงต้องมีกำหนดขอบเขตการศึกษาที่ชัดเจนว่าจะยึดจากรัศมีการเดินเท้า หรือยึดจากแนวเขตตำบลที่ครอบคลุมตัวสถานีนั้น และจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่อาศัย หรือผู้ที่ทำกิจกรรมใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพักอาศัย อยู่ใกล้บริเวณพื้นที่โครงการ และกลุ่มที่เข้ามาใช้บริการสถานีขนส่งแบบประจำ และแบบขจร วิธีการสุ่มตัวอย่างอาจแบ่งได้ตามขนาดและสภาพแวดล้อม ของประชากรในชุมชน และระยะเวลาการวิจัย ที่จะมีผลต่อการเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่าง เช่น พื้นที่ศึกษาขนาดใหญ่ มีประชากรอาศัยอยู่มากก็ควรแบ่งกลุ่มของกลุ่มตัวอย่าง แล้วเลือกใช้วิธี สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เป็นการสุ่มตัวอย่างสำหรับประชากรที่สามารถแยกเป็นกลุ่ม จึงเหมาะกับแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานีขนส่งมวลชน ซึ่งจะอยู่ใกล้กับชุมชนที่มีประชากรอยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่น

3.เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จะนิยมใช้เป็นแบบสอบถาม เนื่องจากใช้งบประมาณ และระยะเวลา น้อย เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมาก และมีขนาดกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ และสามารถวัดผลได้ง่าย

อีกส่วนหนึ่งจะใช้เป็นการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในท้องถิ่น เพื่อสอบถามปัญหาผลกระทบ หรือข้อมูลอื่นๆ ในเชิงลึก ที่กลุ่มตัวอย่างทั่วไป ไม่สามารถให้ข้อมูลได้

4.ตัวแปรที่ใช้สำหรับการศึกษา

ในการเลือกใช้ตัวแปรที่ใช้สำหรับการศึกษา จะมีลักษณะตามสภาพแวดล้อม หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่วิจัย รวมถึงบริบทปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่วิจัย ที่จะเลือกใช้ในการศึกษา เช่น มีการย้ายสถานีขนส่งตามหัวเมืองสำคัญ จากในเมือง ย้ายออกไปนอกเมือง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ ตัวแปรตาม คือ การเปลี่ยนแปลงทาง กายภาพ สังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน ราคาที่ดิน รวมถึงระยะทางการเข้าถึง ของชุมชนโดยรอบสถานีที่เกิดขึ้นใหม่ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่สามารถนำมาศึกษาได้ตามสถานการณ์ และบริบทนั้น

5.ผลการศึกษาที่ได้

การศึกษาแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานีขนส่งมวลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ ที่ผู้วิจัยสนใจ และเลือกมาทบทวนวรรณกรรมนั้น จะมีลักษณะเป็นการศึกษา บริเวณพื้นที่รอบสถานี หลังจากที่มีการจัดให้มีสถานี หมายรวมถึงสถานีส่วนต่อขยาย ของสถานีใหม่ ที่จะส่งผลกระทบต่อกับบริเวณชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีสถานี หรือการสร้างชุมชนใหม่ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากรูจกรการค้าเดิม โดยผลการศึกษาจะแบ่งออกเป็นแนวทางของผลการศึกษามลกระทบเชิงบวก และผลกระทบเชิงลบ

ผลกระทบเชิงบวก

ด้านกายภาพ การเกิดตัวสถานีจะเป็นการเปิดพื้นที่ออกสู่ภายนอก ส่งผลให้สามารถติดต่อกับชุมชนข้างเคียงโดยระบบขนส่งมวลชน รวมถึงการเดินทางที่สะดวกรวดเร็ว

ด้านเศรษฐกิจ ประชากรบางส่วน มีรายได้ดีขึ้น มีระดับการศึกษาที่ดีขึ้น รวมถึงการเกิดการประกอบอาชีพใหม่ จากอาชีพรับจ้าง และเกษตรกรกรรม ภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็นอาชีพค้าขาย

ด้านสังคม คนในชุมชนที่อาศัยอยู่รอบตัวสถานี มีความปลอดภัยมากขึ้น เนื่องจากมีแสงสว่าง และมีทางเลือกที่ดีขึ้นในการเดินทาง

ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนรอบๆ มีขนาดใหญ่ขึ้น ที่ดินมีการปรับราคาขึ้น มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

เพื่อรองรับการพัฒนา และสามารถ ลดมลพิษเนื่องจากการใช้รถยนต์ส่วนตัวน้อยลง

ผลกระทบเชิงลบ

ด้านกายภาพจะมีปัญหาในช่วงที่มีการจราจรเร่งด่วน เกิดปัญหาการจราจรแออัด ส่งผลให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับตัวสถานีได้รับผลกระทบ

ด้านเศรษฐกิจ ผู้ที่เคยประกอบอาชีพดั้งเดิมจะมีคู่แข่งในการค้าขายมากขึ้น เนื่องจากการมีชุมชนที่ใหญ่ขึ้น รวมถึงร้านค้า ปั้มน้ำมัน หรือร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น

ด้านสังคมชุมชนขาดความสงบ เนื่องจากตัวสถานี นำมาซึ่งการพัฒนา และนำมาซึ่งความหนาแน่นของกิจกรรมการเดินทาง

ด้านสิ่งแวดล้อม สืบเนื่องจากการมีสถานี ทำให้มีผู้นอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาจำนวนมาก ส่งผลให้พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์ที่ดินมากขึ้น กลายเป็นย่านชุมชนใหม่

สรุปผลการวิจัย

ในกระบวนการแนวทางการศึกษาผลกระทบของสถานีขนส่งมวลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ จากการที่ได้ทบทวนวรรณกรรม วิเคราะห์และสังเคราะห์จากเกณฑ์ดังกล่าวนี้ พบว่าแนวโน้มผลกระทบที่เกิดขึ้น ไปในทิศทางที่ดีขึ้น ชุมชนมีความสะดวก มีทางเลือกในการเดินทางมากขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น การศึกษาดีขึ้น เป็นเหตุมาจากการมีสถานี ที่มาพร้อมกับการพัฒนา แต่การพัฒนาที่มาพร้อมกับผลกระทบทางลบเช่นกัน ชุมชนมีสภาพการจราจรแออัด ขาดความเป็นส่วนตัว ส่วนหนึ่งมีการอพยพของประชากรเข้ามาอาศัยอยู่หนาแน่นขึ้น จึงต้องมีการจัดการ วางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับการพัฒนา พร้อมทั้งกำหนดแนวทางแผนผังการพัฒนา เพื่อควบคุมการขยายตัวของชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการทบทวนวรรณกรรมนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ประกอบการวางแผนนโยบายการพัฒนาชุมชนเมืองที่มีการขยายตัวในอนาคต
2. ใช้เป็นแนวทางการศึกษา สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาผลกระทบ ของสถานีขนส่งมวลชน ที่มีผลต่อชุมชนโดยรอบ

3.ในการศึกษาครั้งต่อไป อาจใช้จำนวนหรือเนื้อหาในการทบทวนวรรณกรรมให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มมิติ ของงานวิจัยให้มีความแตกต่าง และน่าสนใจยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

วลีพร พจนะวาที. 2549. ผลกระทบของสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินบางซื่อที่มีผลต่อชุมชน และพื้นที่โดยรอบ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผัง เมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตินันท์ ทองดี. 2551. แนวโน้มผลกระทบของรถไฟฟ้าสายสีแดงต่อการลดปริมาณในการใช้รถยนต์ส่วนตัว กรณีศึกษา ชุมชนที่พักอาศัยบริเวณรอบสถานีรถไฟฟ้ารังสิต. การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม ภาควิชาการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เกษฎาพร ชูช่วยสุวรรณ. 2553. ผลกระทบของเส้นทางคมนาคมทางบกต่อลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย และพาณิชย์กรรมของชุมชนเกษตรกรรมริมน้ำคลองอ้อมนนท์จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อม ภาควิชาการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมบัติ พรหมสุวรรณ. 2554. อิทธิพลของสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพมหานคร (จตุจักร) ที่มีต่อชุมชน และบริเวณพื้นที่โดยรอบ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ. (2542). การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เม็ดทราย พรินติ้ง.

อนันต์ เกตุวงศ์. (2539). หลักและเทคนิคการวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันชัย วัฒนศิริ. (2546). ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ผลกระทบ ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม-
ล้อมจากการก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดิน
หมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่มีต่อประชาชน 2
ข้างทาง. ปัญหาพิเศษรัฐ ประศาสนศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.

ชัยเสถียร พรหมศรี. 2557. แนวทางการทบทวน
วรรณกรรมสำหรับ งานวิทยานิพนธ์ ระดับ
บัณฑิตศึกษา A Guide to writing the
thesis literature Review for Graduate
Studies. 34(1): 16 – 20.